

Сорока О.С.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ
ПРАВА ЛЮДИНИ НА РОЗВИТОК**

Розвиток людини безпосередньо залежить від навколишнього природного середовища, стан котрого впливає на здоров'я та життєдіяльність людини. Тому важливою умовою реалізації права людини на розвиток являється забезпечення сприятливого навколишнього середовища та безпеки життєдіяльності людини.

Як слушно зазначають деякі науковці, гармонія внутрішніх процесів організму людини, його психофізіологічних якостей з ритмами навколишнього (зовнішнього) середовища є твердою основою стабільної життєдіяльності організму, тобто базисом його здоров'я, безпеки та гарного самопочуття [6, с. 1-3].

Розуміючи вплив якості навколишнього природного середовища на життя людини, світове співтовариство в останні десятиріччя занепокоєне його станом та впливом на нього діяльності людини. Вплив людини на різні елементи середовища і фактори, породжені людиною і його господарською діяльністю, називається антропогенним і носить, за твердженням багатьох вчених, деструктивний характер, котрий призводить до виснаження природних ресурсів та забруднення природного середовища. Надмірна експлуатація природних ресурсів сьогодні загрожує реакціями, згубними для людства. Усвідомлення цього і стало спонукальним мотивом скликання багатьох міжнародних конференцій з навколишнього середовища і розвитку.

Ключова роль у визначенні змісту міжнародної діяльності щодо захисту навколишнього середовища належить ООН, а направляє ці глобальні зусилля Програма Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (ЮНЕП), котра проводить дослідження, оцінює стан навколишнього середовища і рекомендує шляхи збереження природних ресурсів та об'єднує зусилля всіх країн для вироблення єдиної політики та шляхів щодо подолання екологічної небезпеки та вирішення конкретних екологічних проблем.

Але проблеми навколишнього середовища були предметом обговорення ще раніше на сесіях Генеральної Асамблеї ООН. Так, у грудні 1968 року Генеральна Асамблея прийняла резолюцію 2398 (XXIII), де постановила скликати конференцію Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища, зазначивши «триваюче і все більш швидке погіршення якостей навколишнього середовища» і його «вплив на умови життя людини, її фізичний, психічний і соціальний добробут, її гідність та користування основними правами людини як в країнах, що розвиваються, так і в розвинених країнах». У резолюції також зазначалося, що «взаємозв'язок людини і навколишнього його середовища зазнає глибокі зміни в умовах розвитку сучасної науки і техніки» [4].

Поворотним моментом в міжнародно-правовій регламентації захисту і збереження навколишнього середовища стала Стокгольмська конференція

ООН з навколишнього середовища 1972 р., на котрій, власне, і була заснована ЮНЕП, а також прийняті План дій з питань навколишнього середовища і Стокгольмська декларація з навколишнього середовища.

План дій містить рекомендації щодо того, які дії необхідно вжити державам з метою захисту навколишнього середовища. Вони включають відносно окремі групи рекомендацій в п'яти сферах: планування і управління народонаселення; екологічні аспекти управління природними ресурсами; визначення і контроль забруднюючих речовин міжнародного значення; вивчення та посилення освітнього, інформаційного, соціального і культурного аспектів екологічних питань; інтеграція розвитку і навколишнього середовища [3].

В Декларації наведені міркування про сутність і причини глобальних екологічних загроз, які пояснюють необхідність міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища, та сформульовані принципи, починаючи з проголошення основоположного – права людини на життя в такому навколишньому середовищі, «якісна сторона якого уможливорює гідний і благополучний спосіб життя» [5, с. 682-687].

В 1982 році на 37-й сесії Генеральної Асамблеї ООН приймається Всесвітня Хартія природи, у котрій зазначається, що людство є частиною природи і життя залежить від безперервного функціонування природних систем, які є джерелом енергії і поживних речовин, що цивілізація сягає своїм корінням в природу, яка наклала відбиток на людську культуру і вплинула на всі творіння мистецтва і наукові звершення, і саме життя в гармонійній згоді з природою надає людині найкращі можливості для розвитку його творчих початків, відпочинку та організації дозвілля [1, с. 132-135]. У Хартії також зазначено, що людина може своїми діями або їх наслідками видозмінювати природу і вичерпати її ресурси, що деградація природних систем в результаті надмірного споживання природних ресурсів і зловживання ними, а також нездатність встановити належний економічний порядок між народами і державами веде до руйнування економічних, соціальних і політичних структур цивілізації і тому вона повинна повною мірою усвідомлювати нагальну потребу збереження рівноваги і якості навколишнього середовища і природних ресурсів [1, с. 132-135].

Відповідно до резолюції генеральної Асамблеї ООН 38/161 від 19 грудня 1983 була створена спеціальна Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку для представлення доповідей «з екологічних і глобальних проблем до 2000 року і в наступний період» (за головування Гро Харлем Врундтланд вона відома як «комісія Врундтланд»). Комісія була створена в результаті зростаючого занепокоєння «з приводу швидкого погіршення стану навколишнього середовища, людини і природних ресурсів, і наслідків погіршення економічного і соціального розвитку». При створенні комісії Генеральна Асамблея ООН визнала, що екологічні проблеми носять глобальний характер і що це відповідає загальним інтересам всіх країн.

У 1987 році комісія представила Генеральній Асамблеї доповідь, в основу якої було покладено результати чотирирічних досліджень. Саме звіт комісії під назвою «Наше спільне майбутнє» відбив інтегрований підхід до екологічних питань та питань розвитку і увів поняття «сталого розвитку», який «задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу

здатність майбутніх поколінь задовольняти їхні власні потреби» як умови реалізації права людини на розвиток. Головна мета «сталого розвитку» – поліпшення якості життя людей без порушення стійкості екосистем. «Стійка економіка» не руйнує основні природні ресурси, розвивається шляхом пристосування до навколишнього середовища, використовує новітні наукові розробки і технічні удосконалення.

Відповідно до доповіді Міжнародної комісії, Генеральна Асамблея прийняла резолюцію 44/228 від 20 грудня 1988 року, постановив скликати Конференцію Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку. Така конференція була проведена в Ріо-де-Жанейро в період з 3 по 14 червня 1992 року, на котрій були прийняті Порядок денний на XXI століття – глобальний план дій в галузі сталого розвитку та Ріо-де-Жанейрська декларація з навколишнього середовища і розвитку, а також створена Комісія зі сталого розвитку як функціональний орган Економічної і Соціальної Ради з метою забезпечення ефективного здійснення рішень Конференції по навколишньому середовищу і розвитку (ЮНСЕД). На конференції було підкреслено, що забезпечення прогресу полягає у вирішенні загальної задачі, заснованої на двох фундаментальних положеннях – розвиток і навколишнє середовище. Як зазначив голова конференції Фернандо Коллор де Мелло, президент Бразилії, «ми приймаємо історичну необхідність і моральну обов'язок сформувати нову модель (розвитку), в якій благополуччя усіх і збереження навколишнього середовища були б обов'язково синонімами... Ми не можемо забезпечити екологічну безпеку планети в соціально несправедливому світі» [2, с. 5-23].

У 1997 році Генеральна Асамблея, в своїх резолюціях 47/190 та 51/181 прийняла рішення про скликання спеціальної сесії по навколишньому середовищу (також відомої як Зустріч на вищому рівні «Планета Земля + 5») для огляду і оцінки ходу виконання Порядку денного на XXI століття. У заключному документі сесії зазначалося, що «час має основоположне значення для вирішення завдань щодо забезпечення сталого розвитку, поставлених в Ріо-де-Жанейрській декларації та Порядку денному на XXI століття» і взяли зобов'язання «продовжувати сумлінно приймати спільні заходи в дусі партнерства для прискорення здійснення Порядку денного на XXI століття» [8].

В подальшому на Всесвітній зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку (також відомої як «Ріо + 10»), що проходила в Йоганнесбурзі з 26 серпня по 4 вересня 2002 року для здійснення десятирічного огляду прогресу, досягнутого з 1992 року в виконанні порядку денного на XXI століття, була прийнята Політична декларація, в якій держави-члени взяли на себе «колективну відповідальність за посилення і зміцнення взаємопов'язаних основ сталого розвитку – економічного розвитку, соціального розвитку та охорони довкілля – на місцевому, національному, регіональному і глобальному рівнях», а також План виконання, в якому держави-члени взяли на себе «зобов'язання робити конкретні дії і заходи на всіх рівнях і зміцнювати міжнародну співпрацю» [9].

На подібних конференціях і зустрічах на вищому рівні, котрі регулярно проводяться за ініціативою ООН, обговорюються питання екологічно безпечного розвитку, приймаються програми дій і стратегії у галузі прав людини та охорони навколишнього середовища. Так, темами Конференції зі

сталого розвитку (Ріо + 20) в 2012 році були «Зелена» економіка в контексті сталого розвитку», «Викорінення злиднів», «Інституційна база для сталого розвитку». У підсумковому документі Конференції була підтверджена прихильність меті, прийнятій на Всесвітньому саміті зі збалансованого розвитку у 2002 році: курсу на сталий розвиток і на забезпечення побудови економічно, соціально та екологічно збалансованого майбутнього для нашої планети, для нинішнього і майбутніх поколінь. В документі підтверджується необхідність подальшого просування ідеї збалансованого розвитку на всіх рівнях та інтеграції його економічної, соціальної та екологічної складових і врахування їх взаємозв'язку [10].

Важливим документом у забезпеченні побудови екологічно безпечної і мирного глобального суспільства та переходу до сталого способу життя й розвитку людини являється Хартія землі, прийнята однойменною Комісією ЮНЕСКО в 2000 році. Хартія визнає, що такі цілі як захист природи, ліквідація бідності, справедливий економічний розвиток, повага до прав людини, демократія і мир є взаємопов'язаними та неподільними. Зокрема, зазначається, що людство є частиною великої еволюції всесвіту, що сили природи роблять існування ризикованим і ненадійним, проте Земля забезпечує природні умови, необхідні для еволюції життя. Стійкість живої спільноти і благополуччя людства залежать від збереження здорової біосфери з усіма її екосистемами, багатую різноманітністю рослин і тварин, родючим ґрунтом, чистою водою і чистим повітрям. Глобальне навколишнє середовище з його обмеженими ресурсами є спільною турботою всіх людей. Охорона життєздатності, розмаїття і краси Землі є священним обов'язком кожного.

Таким чином, діяльність ООН в сфері екології має важливе значення для прав і свобод усіх людей на землі, в тому числі і й забезпеченні реалізації права людини на розвиток.

Список використаних джерел:

1. Всемирная Хартия природы //Международное публичное право. Сборник документов. Т. 2. – М.: БЕК, 1996 г. – С. 132-135.
2. Конференция ООН по окружающей среде и развитию – подготовительный процесс и итоги // Коптюг В.А. Конференция ООН по окружающей среде и развитию (Рио-де-Жанейро, июнь 1992 года). – Новосибирск: СО РАН, 1992. – С. 5-23.
3. Резолюция ГА ООН «Организационные и финансовые мероприятия по международному сотрудничеству в области окружающей среды» № 2997 (XXVII) от 17 декабря 1972 г. [Электронный ресурс] Режим доступа <http://daccess-dds-pu.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/273/21/IMG/NR027321.pdf?OpenElement>
4. Резолюция ГА ООН «Проблемы окружающей среды человека» № 2398 (XXIII) от 3 декабря 1968 г. [Электронный ресурс] Режим доступа [http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/2398\(XXIII\)](http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/2398(XXIII))
5. Стокгольмская Декларация по окружающей среде // Действующее международное право. Т. 3. – М.: Московский независимый институт международного права, 1997 г. – С. 682-687.
6. Фесечко А.И. Влияние окружающей среды на безопасность жизнедеятельности людей / А.И. Фесечко – Труды Международного симпозиума «Надежность и качество», 2010. – Вып. 2. – С. 1-3.
7. Хартия Земли Париж, ЮНЕСКО. 14 марта 2000 г. // Электронный портал. Режим доступа: <http://www.nngasu.ru/bibl/voda&zemlya/hartiya.pdf>
8. Istanbul Declaration on Human Settlements, A/CONF.165/14, Chapter I, Annex 1. <http://www.un-documents.net/ist-dec.htm>

9. Report of the World Summit on Sustainable Development, A/CONF.199/20, 4 September 2002 [http:// www.un-documents.net/aconf199-20.pdf](http://www.un-documents.net/aconf199-20.pdf)

10. United Nations Conference on Sustainable Development or Rio +20, UNCSD 2012 Brazil's President Faces Defining Decision Over Forest Bill // Associated Press, The Washington Post. – 13 June 2012.

Усова Н.Ю.

студентка,

Науковий керівник: Пелех І.В.

*кандидат юридичних наук, викладач,
Запорізький національний університет*

ПРОБЛЕМИ З РАТИФІКАЦІЄЮ РИМСЬКОГО СТАТУТУ В УКРАЇНІ

В умовах реформування правової системи в Україні загострилися суперечки щодо необхідності ратифікації Римського статуту. Ратифікація даного документа є обов'язком України, оскільки визнання статуту закріплене в угоді про Асоціацію України з Євросоюзом. У разі надання згоди на обов'язковість Верховною Радою України це буде означати, що Україна приєднається до юрисдикції Міжнародного кримінального суду – першого у всьому світі постійного міжнародного суду.

У 1998 році на дипломатичній конференції в Римі 120 держав-членів ООН прийняли Римський статут, який став основою для створення Міжнародного кримінального суду. Статут набув чинності 1 липня 2000 року, коли його ратифікувало 60 держав. На сьогоднішній день 124 країни ратифікували Римський статут [1; 2].

Рада міністрів Європейського Союзу у своїй поставі заявила про важливість ухвалення Україною Римського Статуту. Це передбачено Угодою про асоціацію з Євросоюзом. В документі, ухваленому в Брюсселі йдеться про те, що «Рада закликає українську владу оперативно приймати належні правові заходи. Вони дозволяють Міжнародному кримінальному суду розглядати передбачувані злочини проти людяності, скоєні на території України у 2014 та 2015 роках» [3].

Україна брала активну участь в підготовці договору і підписала його, а також приєдналася до Угоди про привілеї та імунітети Міжнародного кримінального суду. Але до сьогоднішнього дня Римський статут з певних причин не ратифіковано.

З 2 червня 2016 року набули чинності зміни до Конституції України, а саме до ст. 124 було внесено наступне: «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду» [4].

І ці зміни дають змогу долучитися до цього важливого документа.

Юрисдикція Міжнародного кримінального суду є доповненням до національної юрисдикції і виступає як самостійна тільки в тому випадку, коли національні системи правосуддя не працюють [5]. Відповідно до принципу «компліментарності» Міжнародний кримінальний суд буде діяти лише у тих випадках, коли національні суди не можуть чи не хочуть боротися зі